

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru

Önümüzdeki günlerde TBMM genel kuruluna gelecek olan Anayasa değişikliği paketi içerisindeki önemli konulardan biri de Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yoludur. Kamuoyunun dikkate yeterince sunulmayan bu yöntem, çağdaş ülkelerin mevzuatında yerini almıştır.

Önümüzdeki günlerde TBMM genel kuruluna gelecek olan Anayasa değişikliği paketi içerisindeki önemli konulardan biri de Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yoludur. Kamuoyunun dikkate yeterince sunulmayan bu yöntem, çağdaş ülkelerin mevzuatında yerini almıştır. Aşağıda görüleceği gibi, Anayasa mahkemesi olan ülkelerin büyük çoğunda olan bu yöntemin ülkemize kazanımı halinde, bu yolun, insan haklarının ülkemizde kökleşmesine büyük katkısı olacaktır. Bu hakkın tanınmadığı ülkeler, genellikle, Anayasa mahkemesi olmayan ülkelerdir.

AİHM'e açılan başvuruların azalması için de bu yöntem salık verilmektedir. Hazırlanan taslağın 17 inci maddesine göre, Anayasa'nın 148 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinin sonuna "ve anayasa şikâyeti başvurularını karara bağlar" ibaresi eklenmek istenmektedir. 148 inci maddeye ikinci fıkradan sonra gelmek üzere "Herkes Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki anayasal hal ve özgürlüklerden birini kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla ve kanun yollarının tüketilmiş olması şartıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir" denilmektedir. Taslağın 18 inci maddesinde ise Anayasanın 149 uncu maddesine yapılacak bir ekleme ile Anayasa şikâyeti başvurularında Anayasa Mahkemesince duruşma yapılmasına karar verilebileceği belirtilmiştir.

Hiç kuşku yok ki, sadece Anayasa şikâyeti yolunun kabulü bile Türkiye için insan hakları alanında bir aşamadır.

Günümüzde, temel hakların korunması amacıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu, pek çok uygar ülkede kabul edilmektedir. Bu yol, hukuk devleti ilkesinin daha mükemmel bir biçimde gerçekleştirilmesine ve bunun en önemli unsurlarından biri olan devlet organlarının yaptığı temel hak ihlallerine karşı bireyin korunmasına yardımcı olmaktadır. Bilindiği gibi, AİHM iç hukuk yollarının tüketilmiş olup olmadığını araştırırken, ilgili ülkede Anayasa şikâyeti kurumunun bulunup bulunmadığını da dikkate almakta ve bu yolu hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasında etkili bir hukuk yolu saymaktadır.

Bu nedenle, hak ihlallerine maruz kaldığını iddia edenlerin önemli bir bölümünün bireysel başvuru aşamasında, yani AİHM'ne gitmeden tatmin edilebilmesinin mümkün olabileceğini düşünmek yanlış değildir.

Anayasa şikâyeti ile kamu gücünün bir temel hakkı ihlal ettiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru anlaşılmaktadır. Bunun amacı, olağan kanun yollarının bunu gerçekleştirmediği durumlarda hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamaktır. Anayasa şikâyeti, başka yollarla giderilemeyen temel hak ihlallerini ortadan kaldırmaya yönelik istisnai ve ikincil nitelikte bir başvuru yoludur. Anayasa şikâyeti ne mevcut kanun yollarının devamı, ne de hukuk düzeni içinde görülen uygulama hatalarının düzeltilebileceği bir olağanüstü kanun yoludur. Bu yol, sadece bir temel hak ihlalinin denetlenebileceği istisnai bir hukuk yolu, olağanüstü bir hukuki çözümdür.

Anayasa şikâyetinin ikili işlevi vardır. Birinci işlevi, kişilerin subjektif haklarını koruması, ikinci işlevi ise kararlar aracılığıyla kimi anayasal sorunlara açıklık getirilmesi, anayasa düzeninin korunmasına, yorumlanmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunmasıdır. Anayasa

şikâyeti için, bir temel hakkın kamu gücü tarafından ihlal edildiğine yönelik bir iddianın varlığı gerekir. Bu iddia Anayasada sayılan temel haklardan birinin ihlal edildiğine yönelik olmalıdır.

Hukukumuzda bulunmayan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu, ya da bilinen başka bir adıyla anayasa şikâyeti, Almanya, İspanya, Portekiz, Meksika, Arjantin, Kolombiya, Avusturya ve İsviçre’de uygulanmaktadır. Diğer Avrupa ülkeleri de anayasa şikâyeti kararları konusunda bazı usuller getirmişlerdir ki bunlar arasında Rusya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Makedonya, Hırvatistan, Macaristan sayılabilir. Brezilya’da da anayasa şikâyeti mevcuttur.

Bununla birlikte, Avrupa Birliği üyesi olan ve olmayan pek çok ülkede Anayasa Mahkemesi olmadığı gibi, Anayasa Mahkemesi olan pek çok ülkede bireysel başvuru hakkı yoktur. Anayasa yargısında Amerikan modelini uygulayan A.B.D., İngiltere, Danimarka, Estonya, İrlanda, Norveç ve Hollanda gibi ülkelerde kanunların anayasaya uygunluğu genel mahkemeler tarafından denetlenmekte, bu ülkelerde Anayasa Mahkemesi bulunmamaktadır. Avrupa modelini uygulayan ve Anayasa yargısı denetimi müstakil mahkeme tarafından yapılan pek çok ülkede ise, soyut norm denetimi yapılmakta ve somut norm denetimine ilişkin bireysel başvuru hakkı kabul edilmemektedir. Bireysel başvuru hakkının, genelde federal devletlerde veya tek bir yüksek mahkemenin bulunduğu ve yargı birliğinin gerçekleştirildiği üniter devletlerde kabul edildiği görülmektedir.

Ülkemizde mahkemeler Fransız modeline uygun olarak yapılandırılmışlardır. Fransa da Türkiye gibi üniter (tekel) yapıya sahip bir devlettir. Bizde olduğu gibi orada da birden ziyade yüksek mahkeme görev yapmaktadır. Fransa’da anayasal denetim “Anayasa Konseyi” tarafından yapılmakta, bireysel başvuru hakkı bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemelerine bireysel başvuru hakkını tanıyan (Anayasa şikâyetini kabul eden) Ülkeler: Almanya, Arjantin, Avusturya, Brezilya, Çek Cumhuriyeti, Hırvatistan, İspanya, İsviçre, Kolombiya, Macaristan, Makedonya, Meksika, Portekiz, Rusya, Slovakya ve Slovenya’dır. Anayasa Mahkemesi olmayan ve dolayısıyla Anayasa Mahkemelerine bireysel başvuru hakkını tanımayan ülkeler ise A.B.D, Danimarka, Estonya, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İsviçre ve Norveç’tir.

Alıntılar (İktibas) Konusunda Açıklamalar

Bu çalışmadan yapılacak alıntılarda (iktibaslarda) 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35’inci maddesinde öngörülen şu şartlara uyulmalıdır: **(1)** İktibas, bir eserin “*bazı cümle ve fıkralarının*” bir başka esere alınmasıyla sınırlı olmalıdır (m.35/1). **(2)** İktibas, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla yapılmalıdır (m.35/3). **(3)** İktibas, belli olacak şekilde yapılmalıdır (m.35/5) [Bilimsel yazma kurallarına göre, aynen iktibasların tırnak içinde verilmesi ve iktibasın üç satırdan uzun olması durumunda iktibas edilen satırların girintili paragraf olarak dizilmesi gerekmektedir]. **(4)** İktibas ister aynen, ister mealen olsun, eserin ve eser sahibinin adı belirtilerek iktibasın kaynağı gösterilmelidir (m.35/5). **(5)** İktibas edilen kısmın alındığı yer belirtilmelidir (m.35/5).

Ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 18 Şubat 1981 tarih ve E.1980/1, K.1981/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre kararına göre, “iktibas hususunda kullanılan eser sahibinin ve eserinin adı belirtilse bile eser sahibi, haksız rekabet hükümlerine dayanarak Borçlar Kanununun 49. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi halinde manevi tazminat isteyebilir”. Bu sayfaya izin almadan link verilebilir. Ancak, bu web sayfası, önceden izin alınmaksızın ne suretle olursa olsun, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, tekrar yayınlanamaz, dağıtılamaz, başka internet sitelerine metin olarak konulamaz.

Yukarıdaki şartlara uygun olarak alıntı yapılırken bu çalışmaya şu şekilde atıf yapılması önerilir:

Fendoğlu Hasan T. “Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru ”

<http://www.hasantahsinfendoğlu.com/>

<http://www.sde.org.tr/> (29.03.2010)